

Het was eigenlijk eenvoudig:

Bij mij thuis zaten de spreuwen te midden van grutto's, tureluurs, kieviten, reigers, ooievaars, zwaluwen. Die gaven daar den toon aan. Kom je nu in een nieuwe omgeving met andere vogels, dan fluiten ook de spreuwen op andere voois. Aan mijn onbekendheid met de duinzangers was het dus te wijten, dat ik niet spoediger bemerkte, wie mij een poets bakte. Dan zijn die scholeksters daar andere. Zie ze staan. In volslagen wanhoop! Deden ze ook aan.... vogel-waarnemingen?

De herberis in de luwte met miniatuur-berkje tot naasten buur is gemakkelijker object!

Eergisteren liep de maat over.

Aan de glooiing van een dijk grasduinde een troepje spreuwen. Ik zat hoog en droog op mijn stalen klepper en keek er zoo vlak op. Dan kun je ze tenminste dadelijk als spreuwen determineeren. Het volkje weidde er rustig, parmantig, driftig stappend. Net zouden de lui uit mijn gezichtsveld verdwijnen, toen ik een meende op te merken, vreemd in Jeruzalem. Zag ik geen helder wit schemeren? Remmen, full speed! Terug!

Daar loopt warempel, als was het iets gewoon alledaagsch, een spreeuw met een spierwitte staart gemoedereerd te midden der andere. Als ik wat al te dicht bij kom, vliegt de heele bende weg. Maar die zwarte spreeuw met zijn witten staart is, dunkt mij, waard, dat ik hem signaleer in »D. L. N.«

Rotterdam.

A. POLDERVAART.

NAAR FRENSDORF EN NORDHORN.

Van alle wandelingen, die we hier in de omstreken deden, was die van Woensdag 2 Augustus de mooiste, zonder afbreuk te doen aan de tochtjes naar Singraven en Borchbosch, Austiberg en Lutterzand.

We zijn hier elken morgen vroeg op 't pad, zoo ook Woensdag. Met z'n vieren, mevrouw en mijnheer A., uit Rotterdam, onze gids mijnheer Bernink en ondergeteekende, respectievelijk gewapend met kijker, vlindernet en plantenbus — zijn we om zes uur op den rechten, langen weg naar Nordhorn. De zon jaagt de nevelen weg en een dier prachtige boschgezichten, waaraan Denekamp zoo rijk is, doemt op uit den morgenmist. De specht, even matineus als wij, schatert van plezier; het zal dan ook een mooie dag worden. Langzamerhand worden de omtrekken van het bosch scherper omlijnd en het groen helderder.

Over het kanaal Almelo—Nordhorn voert de weg steeds noordwaarts. Bij de brug is 't hier een echte wilde hoek, vol welig onkruid: hoornbloemen, muur, leeuwetand enz.,

maar ook St. Teunisbloemen (*O. biennis*), gekrulde distel, gekransd hardkelk (*Scleranthus perennis*). Behalve een mooie tapuit; die zich zit te zonnen onder 't kijken naar de schittergolfjes van 't kanaal, krijgen we hier ook onze roodstaartjes weer te zien. Tak, tak-tak, tak klinkt het en de trilstaartjes schieten heen en weer. Schuw zijn de vogels hier in 't geheel niet, dat ondervinden we alle dagen. Compliment aan de schooljongens!

Langzamerhand wordt de weg aan beide zijden open, en de heide golft, bleekrood, afgewisseld door donkergroene mosplekken, tot aan den horizon. Hè, wat heerlijke specerij-geur van de gagel! In de duinen moesten we enkele van die boschjes hebben. Dat hoogveentje daar dient even geïnspecteerd. Het levert natuurlijk altijd wat op. Vrij drassig hier! De geelgroene sterren van *pinguicula* schitteren naast de roode parelknopjes van *Drosera rotundifolia* en intermedia, de laatste komt hier nog meer voor dan de eerste en ik zou niet durven beweren, dat *D. longifolia* er ontbreekt.

Het geroep van *Lobelia Dortmanna* doet ons naar mijnheer Bernink vliegen, die ze ontdekt heeft, de nietige maar zeldzame plantjes. Blaadjes ziet men op 't eerste gezicht niet eens, heel onderaan enkele, lijnvormige stompe en dan nog half onder water. Op dunne steeltjes knikken de witte, met iets bleekblauwe bloempjes. Zij hebben wel iets van viooltjes, maar dan van de kleine akkerviooltjes b.v. Als men goed toekijkt, ziet men, dat de bloemkroon onregelmatig is; het bleekblauwe is eene korte buis, de rest een eenigszins tweelippige kroon.

Vlak er naast verscheidene vruchtjes, waarop nog duidelijk te zien zijn de 5 vergroeide helmknopjes, rondom den stijl. Nog meer rozetjes zitten in het moskussen; een aardig weegbreetje bloeit ook — bungelende hoopjes van drie bloemen, één langgesteelde mannelijke en twee zijdelings zittende vrouwelijke. *Littorëlla lacustris* is 't.

Aan de overzijde boven de heide schiet een vrij groote vogel neer op echte roofvogelmanier — dan weer in groote kringzwaaien de lucht in.

Met krakend geknars over het kiezel nadert een met ossen bespannen hooiwagen. Zoo iets ziet men bij ons ook niet. Een prachtige laan van eiken en peppels voert naar de grens. De groote groene trommel, het eenige, wat wanstrouwen opwekt, blijkt voor planten te zijn en dus kunnen we doorgaan. Appel- en pereboomen staan hier langs den weg, waardoor de gebaarde man uit het grenskantoor het noodig acht, ons na te kijken, evenals een paar schapen en een kakelbontgekleede boerenvrouw.

Wat mooie heide rechts! Groote *juniperus*struiken staan hier, vol witte bessen, die eerst in 't 2e jaar rijp zijn. Op hun mimicry vertrouwend dartelen heivlinders in de zon. Enkele worden gevangen, ze zijn vrij veel verschillend in kleur, van heel donker tot heel lichtbruin. Ook de zand-oogjes komen los met zulk warm weer. We zouden er dien dag verscheidene vangen; bruine en bonte (*Pararge Aegeria*) argusvlinders en hooibeestjes. Bruin wordt geaccompagneerd in 't fladderen door blauw en geel, want ook blauwtjes en citroentjes laten zich niet onbetuigd. Langzaam kronkelt de rook uit de fabrieksschoorsteenen van Nordhorn loodrecht op. Kijk die schapen vormen aardige witte vlekken in het égale heidekleed; dommelig droomt een ruigharige hond naast den onverschilligen scheper, die zelfs niet terug groet: 't is zoo warm!

Langs den heirand loopt een mooie holle weg, aan één kant met zware dennen bezet, aan den rand bleekrood van dophei, doortint met grijsblauwe polletjes van buntgras en diepblauwe klokjes.

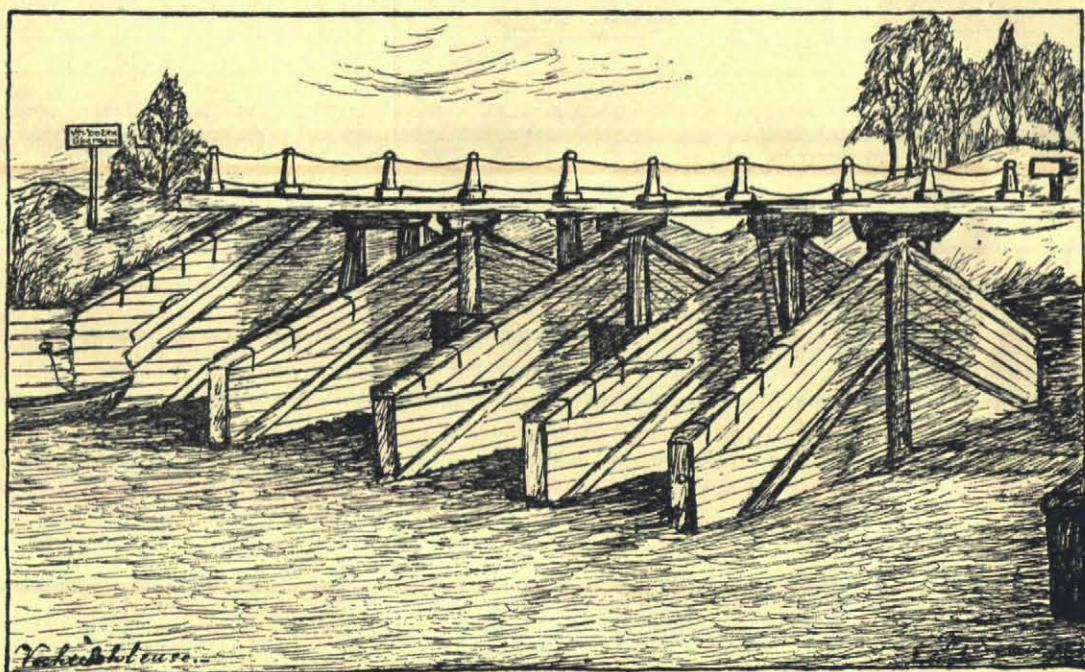
Hier is een stuk bosch uitgebrand: kale, halfverkoelde

stammen steken treurig omhoog. Gelukkig is het niet groot en weldra zitten we in een gemengd bosch van dennen, berken en peppels, waar mooie zwammen groeien.

Tegen een der stammen merkt onze gids een prachtige vlinder, de ijsvogel (*Apatura Iris*) op; door zijne vlugheid echter niet à prendre. Dan komen we op een heide. Twee soorten brem bloeien hier: *tinctoria* en *pilosa*, de laatste met lange liggende takken. De eerste huizen van Nordhorn laten wij recht vooruit liggen en stappen maar dwars over. Kijk, overal kleine eikjes opgeslagen tusschen struik- en besheide. Tot woudreuzen zullen ze het niet brengen; de hei wordt ontgonnen. Een zandige weg, aan weerszijden met hooge, dichtbegroeide wallen leidt naar de ruïne van het klooster te Frensdorf. We steken den Bentheimer Kreisbahn over en komen te land in eene bloemenwei, vol klaver en munt en boterbloemen, waar ontelbare vlinders dartelen. Blauwtjes, vuurvlinders, *Thecla's*, *Melittae's* en dagpauwoogen, te kust en te keur. Ook de bloemen genieten van die heerlijke zonnestralen: prachtig blauwe klokgentianen, schitterend gele sterren van *sedum acre* en *reflexum tormentilla's* en enkele roode boschbes, terwijl de tijm alom geurt. De graafbijtjes zijn hier druk bezig in

den wegrand. Met rukjes nadert een groene specht, even roffelt hij, dan schaterert hij. Nu is 't doodstil. Onze gids geeft een teeken: luister. Een zacht, weemoedig vogelliedje klinkt uit een eikentop, het is het fitisje, dat verschrikt zwijgt, wanneer de schelle fluit van 't nijldige locaaltreintje gilt en het vroolijk: »guten morgen« van een' grenskommies den man zelf aankondigt. Hij wandelt met ons mee en vertelt onderwijl, dat sprokkelbeien — rhamnusbessen — gevaarlijk zijn voor de kinderen en dat gedroogde adelaarsvarens een uitmuntende bedvulling zijn. Nu ze zijn hier genoeg, even als brummels (bramen), die lekker smaken. Onze aandacht wordt getrokken door een grooten bruinen vogel, die van uit een boom plotseling neervalt op een hek en dan weer over den weg schiet naar den nok van een putpaal. We volgen hem met den kijker. Pas zit hij, of een lawaai van belang schrikt hem op. Blauwspechtjes en meezen schieten alle te gelijk in zijn richting uit. Nijldig snorren de kleine vogels langs zijn kop; hij verroert geen veer, spert alleen den bek open, als 't hem te bar wordt. Daar botsen twee meezen tegelijk tegen zijne borst, een bloemklever valt van achter aan. Hij kan zijn evenwicht niet langer houden en tuimelt er af, zonder moeite te doen een van die kleine schreeuwers te pakken. Dan poetst hij stil de plaat, maar achter hem lawaait de troep nog van emotie. Onderwijl komt mijnheer Bernink terug van den forster met de uitnoodiging de collectie vogels te komen zien. De rechter vleugel van het klooster n.l. is gerestaureerd tot woning voor den houtvester en zijn familie. Een groote hal, waarin alles groen is, bevat de verzameling. Langs de wanden koppen van evers en een otter. In vitrines een arend, bezig een haas uit de wereld te helpen, wilde ganzen en zwanen, scholeksters, meeuwen en talrijke eenden. Ook een groote trap, een roerdomp en een paar klauwieren. Voor 't eerst zie ik hier de zeldzame kraai in 't lichtblauw satijn, de scharrelaar. Enfin, er is nog veel meer en bekijkenswaard. Als de meeste oude ruïnes is ook 't klooster Frenswegen rijk aan overleveringen. 't Werd indertijd gesticht door »broeders des gemeenen levens« — Geert Groote e.a. — die deze streek aardig vooruit brachten door ontginning, cultures, enz. Tusschen de puinhoopen van den ingestorten toren liggen grafzerken van Franschen; in 1870 schijnt 't ook

De Sluizen.

hier minder aangenaam geweest te zijn. Allerlei planten groeien hier tusschen de steenklompen: Zeepkruid, *Vicia sepium*, koekoeksbloemen, bramen. Op zeker punt van den weg heeft men nog een echo ook. Weer gaan we verder.

Zoodra zich tusschen 't gras de roode bloempjes van den Zwolschen anjer (*Dianthus deltoïdes*) verheffen, roept mijnheer Bernink uit: de Vecht. En werkelijk, dit aardige anjeliertje vergezelt trouw de oevers van Dinkel en Vecht. Deze is bij Frenswegen nu zeer ondiep, maar 's winters voert hij nogal water mee. Een aardig kronkelwegje, aan weerszijden dicht begroeid met wegedoorn — al met roode bessen — en dubbelloof, voert naar het huis van den sluismeester, familie van onzen hoofdman. Daar worden we zóó gul ontvangen en zoo verkwikt, dat 't niet lang duurt of we zijn de deur weer uit naar de schleuse. Doordat hier 't Vechtwater in 5 afdeelingen kan opgehouden worden, vormen zich even zooveel miniatuur watervalletjes.

Het huis van onzen gastheer ligt midden in een groep zeer hoge peppels, die men van den Austiberg af boven de andere boomen ziet uitsteken.

Het heldere water 'van de Vecht noodt mijnheer A. en mij tot een voetbad, waarbij we verscheidene eendenmossels vinden, half in 't zand. Enkele nemen we daarvan mee. In een oude schop zitten verlaten nestjes van groote witte kwikstaarten, de meeste nog met eitjes. Eerst tegen den avond komen we ertoe dit gastvrije oord te verlaten en ons op te frisschen met eene wandeling van een uur of drie naar Denekamp. Het witbepleisterde klooster kaatst fel de laatste zonnestralen terug, net als de glinsterende pannen van de daken der fabriekswoningen. Nordhorn zelf ligt op een eilandje, gevormd door twee takken van de Vecht, die verder naar 't noorden, bij Neuenhaus in den Dinkel valt. We zijn het spoedig door en op den terugtocht. Donkerder worden de lanen reeds, maar de heide rechts is overtogen met een gouden glans van het zinkend zonnelicht, en aan den horizon de blauwwazige contour van de Ootmarsumsche heuvelrij — een eenig gezicht.

Flink stappen we aan, reeds wordt de weg in halfduister gehuld. Weer komen we over 't Nordhornsche kanaal. In 't bouwland roept de kwartel: kwup, kwup, kwup-kwup, kwup, kwup.

De lijnrechte lange laan voert ons terug naar Denekamp, waar 't heldere kerkklokje half tien slaat.

Weer hebben we een heelen dag van de natuur genoten!

Denekamp, Groote Vacantie '05.

CARL DENKER.

HET RODERBOSCH MET ZIJN OMGEVING.

(Vervolg van blz. 118).

Al keuvelende vertelde hij, hoe hier als gevolg van vaudalisme, spoedig de natuur zal worden ontsierd door het plaatsen van de hatelijke bordjes met »Art. 461 van 't Wetboek van Strafrecht«. Des Zondags — aldus vervolgde hij — komen de menschen hier in grooten getale de bosschen bezoeken, en aangezien sommigen zich in den laatsten tijd zeer bandeloos hebben gedragen, zal de vrije toegang zich in 't vervolg tot het eerste bosch moeten bepalen. Het is wel eenigszins een tegenspraak in benaming en voor de waarheid ervan moeten we hem verantwoordelijk stellen, maar hij verhaalde, hoe zelfs het zwakke geslacht zich had schuldig gemaakt aan het ontwortelen van jonge

dennetjes. De onderstelling was dus niet gewaagd, dat ook onze Digitalisplanten door schendende menschenhand zouden zijn getroffen. Is het wonder, dat hier de juiste groeiplaats van de Dennen-orchis thans verzwegen dient te worden, als gold het een staatsgeheim? *Goodyera repens* is te zeldzaam voor ons land om haar aan uitroeiing te mogen blootstellen.

Met betrekking tot onze vogels liet onze vriend zich vrij ongunstig uit over de Vlaamsche gaai en torenvalk, door hem resp. houtekster en wiekel genoemd. Aangezien echter naar onze bescheiden meening de eerste mooi en de tweede meer nuttig dan schadelijk was, riepen we voor beide vogels zijn clementie in.

Onder het fraai en liefelijk gezang van het zwartkopje vond de verteller van een eindeloos verhaal over konijnenjacht in ons een weinig dankbaar gehoor. Nu had hij dit trouwens uit de totaal verkeerde antwoorden ook voldoende kunnen afleiden, maar er was geen houden aan, zoodat we op middelen zonnen ons op een fatsoenlijke manier van hem te ontslaan.

Onze gedachten over de te nemen route liepen dus toevallig uiteen en hiermee ook onze wegen.

De genomen zijweg — of zoo ge wilt uitweg — bracht ons op de pas aangelegde klinkerstraat, die door bosschen, wei- en bouwland de verbinding vormt tusschen Roden en het schilderachtig gelegen gehucht Lieveren. Dichte ondoordringbare hultboschjes geven er met de groote hoeveelheden wilgenroosjes en adelaarsvarens (*Pteris aquilina*) de geschikste broedplaatsen aan vogels. Langs de greppels veel boschandoorn (*Stachys silvaticus*) en beekpunge (*Veronica beccabunga*), waartusschen enkele exemplaren van de bittere veldkers (*Cardamine amara*). Deze op het eerste gezicht wel eenigszins aan *Nasturtium officinale* herinnerende plant is hiervan toch gemakkelijk te onderscheiden door de grootere bladeren en bloemen en de violette helmknopjes.

Om thans evenwel ongestoord in het bosch te kunnen genieten keeren we langs de met prachtexemplaren van het dubbelloof (*Blechnum spicant*) en eikvaren (*Polypodium vulgare*) gesierde laan terug.

Nog zong het zwartkopje.

Onder de boschzangers, die door hun weldadige gevoelsvolle muziek het menschelijk hart ontroeren en den wandelaar bezielen met levenslust en opgewektheid, neemt evenals de nachtegaal ook het zwartkopje zeker een eereplaats in. Zijn lied heeft iets buitengewoons; ongekunsteld en tintelend van vreugde is het wellicht de uiting van zijn gevoel van liefde en geluk. Het is een bekend verschijnsel in de vogelwereld, dat individuen van dezelfde soort dikwijls verschillen, wat hun zang betreft. Zoo ook hadden wij bij dit exemplaar gelegenheid op te merken, dat hij veel gebruik maakte van een slag, door ons genoteerd als: talu, talu, talu, en met het accent op de laatste lettergreep. Nu was naar 't scheen bij andere soortgenooten hier, alsook bij die op Nienoord te de Leek en het landgoed »Fogelsanghstate« te Veenklooster een dergelijk roepje geheel onbekend. Om zijn bijzondere gaven en voortreffelijke eigenschappen noemen we dien van Fogelsanghstate nog steeds een onvolprezen meester.

Fijne en lieflijke geluidjes van meesjes lokten ons naar dat gedeelte van het bosch, 't welk hoofdzakelijk uit loofhout bestaat. Hoewel de vogeltjes zich tusschen het dicht gebladerte meer lieten hooren dan zien, gaven toch verspreide dennen ons gelegenheid de vroolijke acrobaties in hun doen en laten te bespieden. Het pimpeltje met zijn veelkleurig pakje, zwartkopmees en de krachtige koolmees, allen leven hier in volmaakte harmonie en vermakelijk is het te zien, hoe ze in alle mogelijke houdingen aan de